

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО: ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ

Волох О. К., Семенюк А. Л.

ВСТУП

Як зазначено у статті «Історія розвитку адміністративного судочинства України» на офіційному веб-сайті колишнього Житомирського апеляційного адміністративного суду, «наявність адміністративного судочинства є показником відповідності національної судової системи міжнародно-правовим стандартам забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також утвердження принципу законності у сфері реалізації виконавчої влади»¹.

Необхідно констатувати поступове скорочення обсягу права на судовий захист в Україні. З метою підтвердження даної тези необхідно здійснити порівняльно-правовий аналіз норм Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) в різних його редакціях, деяких законопроектів, дослідити правові позиції Конституційного Суду України, висновки щодо застосування норм права Верховного Суду, практику Європейського суду з прав людини тощо.

Дане дослідження має, можна сказати, обвинувальний характер.

Але оскільки суб'єкти, що здійснюють державну політику скорочення прав і свобод людини і громадянина, зокрема і права на судовий захист, є недоторканими в Україні, то жодних наслідків від даного дослідження – крім можливого розголосу і громадського обговорення – не очікується.

Звичайно, у даному дослідженні піднято далеко не всі проблеми, з якими стикаються позивачі в адміністративних справах – насамперед, громадяни України. У даної теми, на жаль, буде продовження.

1. Конституційно-правові засади права на судовий захист в Україні

Необхідно спочатку встановити критерії для виміру права на судовий захист, зокрема у вітчизняному законодавстві.

¹ ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ. URL: [HTTPS://APLADM.ZT.COURT.GOV.UA/SUD9109/PRO_SUD/HISTORY_PROCEDURE/](https://apladm.zt.court.gov.ua/sud9109/PRO_SUD/HISTORY_PROCEDURE/) (ДАТА ЗВЕРНЕННЯ: 27.06.2025 Р.)

Як відзначено у п. 3.2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 09.09.2010 р. у справі № 19-рп/2010, *судовий захист вважається найбільш дієвою гарантією відновлення порушених прав і свобод людини і громадянина*. В Україні систему судів утворено згідно з положеннями статей 6, 124, 125 Конституції України із застосуванням принципу спеціалізації з метою забезпечення найбільш ефективних механізмів захисту прав і свобод людини у відповідних правовідносинах².

Як відомо, до прийняття КАС України розгляд справ щодо вирішення публічно-правових спорів відбувався за правилами цивільного судочинства, глави 29–31-Г (у статті 236 старого ЦПК України наведено перелік «справ, що виникають з адміністративно-правових відносин, розглядуваних судом»)³, за правилами так званої східноєвропейської моделі адміністративної юстиції. Але вже у 2002 та 2004 роках було видано укази Президента України, якими утворено систему адміністративних судів – самостійну вертикаль на чолі з Вищим адміністративним судом України⁴.

У Пояснювальній записці до проекту Адміністративного процесуального кодексу України (2003 рік) вказувалося, що його прийняття створить правову основу для запровадження в Україні адміністративної юстиції та професійного здійснення правосуддя у публічно-правових спорах з метою захисту прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів юридичних осіб від порушень з боку держави чи органів місцевого самоврядування. Запровадження адміністративного судочинства зумовлене правовою природою публічно-правових спорів, де громадянину протистоїть потужний адміністративний апарат. Судове провадження у таких справах має здійснюватися на дещо інших засадах, ніж у цивільних судах⁵. Проект спрямовано на посилення гарантій права кожного оскаржувати в суді

² Рішення Конституційного Суду України від 09.09.2010 р. у справі № 19-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-10/ed20170803#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

³ Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.07.1963 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1502-06/conv#o601> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

⁴ Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількісного складу суддів: указ Президента України від 16.11.2004 р. № 1417/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417/2004/ed20041116#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.); Про Апеляційний суд України, Касаційний суд України та Вищий адміністративний суд України: указ Президента України від 01.10.2002 р. № 889/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889/2002#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

⁵ Пояснювальна записка до проекту Адміністративного процесуального кодексу. Розділ1 (реєстр. № 1331 від 21.04.2004 р.). URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1331&skl=5 (дата звернення: 27.06.2025 р.)

рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, закріпленого у статті 55 Конституції⁶.

Слід навести правові позиції Конституційного Суду України, що відображають сутність адміністративного судочинства (органу конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України⁷), а також норми права, що дають можливість сподіватися на досягнення справедливості в суді. Іншими словами, ефективно реалізувати своє конституційне право на судовий захист.

Згідно з Основним Законом України конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга статті 22); права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частини перша, друга статті 55)⁸.

На підставі положень Конституції України про судову спеціалізацію (частина перша статті 125) і про гарантування кожному права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частина друга статті 55) в Україні утворено окрему систему судів адміністративної юрисдикції. Захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень визначено як безпосереднє завдання адміністративного судочинства (частина перша статті 2 КАС України). Адміністративне судочинство як спеціалізований вид судової діяльності стало тим конституційно і законодавчо закріпленим механізмом, що збільшив можливості людини для здійснення права на судовий захист від протиправних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень⁹ (абз. 5 п. 3.2 мотивувальної частини рішення КСУ від 09.09.2010 р. № 19-рп/2010).

⁶ Там саме, Розділ 2.

⁷ Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

⁸ Конституція України від 28.06.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

⁹ Рішення Конституційного Суду України від 09.09.2010 р. № 19-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-10#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

Конституційний Суд України вказує, що Конституція України закріпила основні засади судочинства, які є, по суті своїй, «конституційними гарантіями права на судовий захист»¹⁰ (абзац перший підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 2 листопада 2011 року № 13-рп/2011); «гарантуючи відповідно до частини першої статті 55 Основного Закону України право особи на судовий захист, Конституція України визначає основні засади судочинства, метою закріплення яких є, зокрема, забезпечення неупередженості здійснення правосуддя судом, відповідність винесеного рішення верховенству права, а також своєчасне, ефективне та справедливе поновлення особи в правах протягом розумних строків»¹¹ (абзац восьмий підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 13 червня 2019 року № 4-р/2019).

Конституційний Суд України у своїх рішеннях, зокрема від 25 листопада 1997 року № 6-зп, від 25 грудня 1997 року № 9-зп, послідовно підкреслював значущість положень статті 55 Конституції України щодо захисту кожним у судовому порядку своїх прав і свобод від будь-яких рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, посадових і службових осіб, а також стосовно неможливості відмови у правосудді¹².

Конституційний Суд України у Рішенні від 25 листопада 1997 року № 6-зп сформулював юридичну позицію, за якою удосконалення законодавства в контексті статті 55 Конституції України має здійснюватися поступово, а саме спрямовуватися на розширення судового захисту прав і свобод людини, зокрема судового контролю за правомірністю і обґрунтованістю рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень¹³ (пункт 2 мотивувальної частини).

Право на судовий захист як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина передбачає і конкретні гарантії ефективного поновлення в правах шляхом здійснення правосуддя; відсутність такої можливості обмежує це право, яке за змістом частини другої статті 64 Конституції України не може бути обмежено навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану (абзац п'ятнадцятий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002)¹⁴; правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає

¹⁰ Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2011 року № 13-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-11#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

¹¹ Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-19#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

¹² Там саме.

¹³ Рішення Конституційного Суду України від 25.11.1997 р. № 6-зп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-97#Text>

¹⁴ Рішення Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах (абзац десятий пункту 9 мотивувальної частини Рішення від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003)¹⁵.

Отже, право на судовий захист є гарантією реалізації інших конституційних прав і свобод, їх утвердження й захисту за допомогою правосуддя (абз. 2-4, 8 підпункту 2.1 мотивувальної частини рішення КСУ від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018)¹⁶.

Дійсно, судовий захист прав людини і громадянина від порушень з боку представників влади – важливий прояв верховенства права.

Все вищезазначене відповідає нормам міжнародного права, в тому числі міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері забезпечення прав людини.

Так, згідно зі статтею 8 Загальної декларації прав людини 1948 року кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами у разі порушення її основоположних прав, наданих їй конституцією або законом¹⁷.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року покладає обов'язок на державу, що бере участь у цьому пакті, забезпечити всякій особі, права і свободи якої порушено, ефективний засіб юридичного захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні, а також розвивати можливості судового захисту (підпункти „а“, „b“ пункту 3 статті 2)¹⁸.

Наведене відповідає Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також практиці її застосування Європейським судом з прав людини, який, зокрема, зазначав, що право на доступ до суду має бути „практичним та ефективним“, а не „теоретичним чи ілюзорним“, та наголошував, що „це міркування набуває особливої актуальності у контексті гарантій, передбачених статтею 6, з огляду на почесне місце, яке в демократичному суспільстві посідає право на справедливий суд“ (§ 77 рішення у справі „Zubac v. Croatia“ від 5 квітня 2018 року (заява № 40160/12))¹⁹.

¹⁵ Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

¹⁶ Рішення Конституційного Суду України від 23.11.2018 р. № 10-р/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-18#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

¹⁷ Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 27.06.2025 р.)

¹⁸ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 27.06.2025 р.)

¹⁹ Рішення ЄСПЛ у справі „Zubac v. Croatia“ від 5 квітня 2018 року (заява № 40160/12). URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

Європейський суд з прав людини послідовно акцентував на тому, що право на доступ до суду хоча й не є абсолютним, його обсяг треба розуміти в контексті позитивного обов'язку держав щодо надання засобів юридичного захисту прав людини ефективно й практично в розумінні статті 13 Конвенції, яка встановлює: «Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження»²⁰.

Конституційний Суд України зазначає, що право бути заслуханим (почутим) як складова права на судовий захист підлягає реалізації до моменту вжиття державою, її органами чи посадовими особами будь-яких заходів, які можуть негативно вплинути на особу, її права і свободи. Це право впливає з основоположних засад судочинства, що, зокрема, *expressis verbis* викладені у приписах частини другої статті 129 Конституції України (рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості, забезпечення обвинуваченому права на захист), і реалізація цього права не залежить від його встановлення та/чи детальної регламентації у спеціальному законодавстві. Тільки за умови дотримання права особи бути заслуханою у суді суд може виконати свій конституційний обов'язок – незалежно і неупереджено, ураховуючи точку зору заінтересованої особи, розглянути всі конкретні аспекти у справі та на підставі цього видати обґрунтоване (умотивоване) рішення суду²¹ (*абзац другий підпункту 6.3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 18 липня 2024 року № 8-п(II)/2024*).

У постанові від 06.08.2021 р. у справі № 805/1692/17-а Верховний Суд акцентує увагу на тому, що принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі полягає насамперед у активній ролі суду при розгляді справи²².

В адміністративному процесі, наголошується в документі, на відміну від суто змагального процесу, де суд оперує виключно тим, на що посилаються сторони, мають бути повністю встановлені обставини справи, щоб суд ухвалив справедливе та об'єктивне рішення.

Відповідно, принцип офіційності, зокрема, виявляється у тому, що суд визначає обставини, які необхідно встановити для вирішення спору;

²⁰ КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 РОКУ. URL: [HTTPS://ZAKON.RADA.GOV.UA/LAWS/SHOW/995_004#TEXT](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#TEXT) (ДАТА ЗВЕРНЕННЯ: 27.06.2025 Р.)

²¹ Рішення Конституційного Суду України від 18 липня 2024 року № 8-п(II)/2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-24#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

²² Постанова Верховного Суду від 06.08.2021 р. у справі № 805/1692/17-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98862066> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

з'ясовує якими доказами сторони можуть обґрунтовувати свої доводи чи заперечення щодо цих обставин; а у разі необхідності суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, доповнити чи пояснити певні обставини, а також надати суду додаткові докази. При цьому суд може вживати заходи щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи (частина четверта статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України).

Так, дійсно, частина четверта статті 9 КАС України в редакції, чинній з 15 грудня 2017 року звучить саме так: вона встановлює *можливість* вживання відповідних заходів. Натомість в редакції до 15 грудня 2017 року законодавець встановлював, крім вказаної вище можливості, *обов'язок* суду з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає (частина п'ята статті 11 КАС України в редакції від 03.08.2017 року)²³.

Згідно з Основним Законом України судочинство визначається виключно законами України (пункт 14 частини першої статті 92), які приймає єдиний орган законодавчої влади в Україні – Верховна Рада України (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85, стаття 91).

Верховна Рада України, врегульовуючи питання судочинства, має виходити з конституційних засад утвердження й забезпечення прав та свобод людини і громадянина, діяти на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України²⁴.

2. Скорочення строку подання позовної заяви до адміністративного суду

У відповідності до частини другої статті 99 КАС України в першій редакції (набрав законної сили з 01.09.2005 р.) для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи було встановлено *«річний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів»*²⁵.

У 2010 році було прийнято Закон України «Про судоустрій та статус суддів»²⁶.

²³ Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. (в редакції від 03.08.2017 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20170803/conv#n110> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

²⁴ Рішення Конституційного Суду України від 16 червня 2011 року N 5-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-11#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

²⁵ Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (перша редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20050706#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

²⁶ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

Підпунктом 33 пункту 3.7 Розділу XII «Прикінцеві положення» Закону України від 07.07.2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій та статус суддів» було встановлено: у статті 99 КАС України «у частині другій слово "річний" замінити словом "шестимісячний"».

В результаті, в редакції Закону України від 07.07.2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій та статус суддів», дана норма вже виглядає наступним чином:

«2. Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється *шестимісячний* строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів»²⁷.

На думку фахівців Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України, таке суттєве зменшення строків для звернення особи до адміністративного суду «є обмеженням прав громадян, що суперечить статтям 22 і 55 Конституції України»²⁸.

Тобто, зменшення на 6 місяців строку для звернення особи (фізичної чи юридичної) до адміністративного суду порушує вимоги частини третьої статті 22 Основного Закону України, згідно якої при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод; та частини другої статті 55 Конституції України, за змістом якої кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

У Пояснювальній записці як наслідок прийняття законопроекту, зазначено, що *«прийняття цього закону стане одним з основних кроків на шляху реформування системи правосуддя в Україні»*. При цьому першим у записці реченням цинічно декларується: *«Справедливе судочинство та належний захист прав і свобод людини є однією з головних ознак демократичної, правової держави»*²⁹.

Тобто, проголошується одне, а нормативно врегульовується цілком зворотнє.

²⁷ Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (в редакції Закону № 2453-VI). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20100803#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

²⁸ Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проекту Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (реєстр. № 6450 від 31.05.2010 р.). URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=6450&skl=7 (дата звернення: 27.06.2025 р.)

²⁹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (реєстр. № 6450 від 31.05.2010 р.). URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=6450&skl=7 (дата звернення: 27.06.2025 р.)

Згодом, вказане скорочення строку звернення до адміністративного суду стало предметом розгляду у Конституційному Суді України (рішення від 13.12.2011 р. № 17-рп/2011), але було визнано таким, що відповідає Конституції України.

Необхідно уважно розглянути аргументацію колегії суддів Конституційного Суду України.

У пункті 6 мотивувальної частини рішення зазначено наступне.

«Суб'єкт права на конституційне подання вказує також на неконституційність положень процесуальних кодексів, які встановлюють скорочені строки звернення громадян до суду»³⁰.

Так, народні депутати України вважають такими, що не відповідають Конституції України, положення частини другої статті 99 КАС України щодо скорочення процесуальних строків звернень громадян до суду, зокрема строків подання позовних заяв. Далі, з метою точного передання аргументів Конституційного Суду України та кращого розуміння його логіки, необхідно наводити цитати з розглядуваного нами рішення.

*«Наведеними нормами встановлені або конкретизовані раніше існуючі процесуальні механізми, що забезпечують судовий процес. Їх системний аналіз свідчить, що вони забезпечують оперативність розгляду судових справ і жодною мірою не обмежують суб'єктів щодо права на судовий захист»*³¹.

В цьому абзаці вперше з'являється теза про «розгляд судових справ».

«Встановлення у відповідних процесуальних кодексах України конкретних строків вчинення окремих процесуальних дій особами, які беруть участь у справі, здійснюється в законодавчому порядку на підставі пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України.

Конституційний Суд України у Рішенні від 12 червня 2007 року N 2-рп/2007 у справі про утворення політичних партій в Україні вказав, що необхідно відрізнити поняття "обмеження основоположних прав і свобод" від прийнятого у законотворчій практиці поняття "фіксація меж самої сутності прав і свобод" шляхом застосування юридичних способів (приймів), визнаючи таку практику допустимою (абзац другого пункту 10 мотивувальної частини).

³⁰ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України "Про судоустрій і статус суддів", Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України від 13.12.2011 р. № 17-рп/2011 (п. 6 мотивувальної частини Рішення). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11/ed20170803#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

³¹ Там само, абз. 6 п. 6.1 мотивувальної частини Рішення.

Відповідно до частини другої статті 3 Конституції України головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Забезпечення прав і свобод, крім усього іншого, потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для здійснення кожним громадянином прав і свобод (абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 24 грудня 2004 року N 22-рп/2004)»³².

Незрозумілим є посилання Конституційного Суду України на положення статті 3 Конституції України. Адже в даному випадку йдеться про **обмеження** прав людини, а не про їх забезпечення.

За логікою Конституційного Суду України, обмеження прав і свобод людини і громадянина також потребує, законодавчого закріплення відповідних механізмів, а саме: щодо створення для держави можливостей підтримувати на потрібному їй рівні планку «захищеності прав особи» і не бути при цьому обвинуваченою в згортанні громадянських прав і свобод. Конституційний Суд України здійснює посильну допомогу в цьому нелегкому процесі представникам законодавчої, виконавчої та судової гілок державної влади України.

«Європейський суд з прав людини в рішенні від 10 липня 1984 року у справі "Гінчо проти Португалії" передбачив, що держави – учасниці Ради Європи зобов'язані організовувати свою правову систему таким чином, щоб забезпечити додержання положень пункту 1 статті 6 Конвенції та вимог щодо **судового розгляду** упродовж розумного строку.

При цьому вжиття заходів для прискорення процедури **розгляду справ** є обов'язком не тільки держави, а й осіб, які беруть участь у справі. Так, Європейський суд з прав людини в рішенні від 7 липня 1989 року у справі "Юніон Аліментаріа Сандерс С.А. проти Іспанії" зазначив, що заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь **на всіх етапах розгляду**, що стосуються безпосередньо його, утримуватися від використання прийомів, які пов'язані із зволіканням у розгляді справи, а також максимально використовувати всі засоби внутрішнього законодавства для прискорення процедури слухання.

Таким чином, у процесуальних кодексах лише скорочено **строки здійснення окремих процесуальних дій**, а змісту та обсягу конституційного права на судовий захист і доступ до правосуддя не звужено. Наведені зміни не унеможливають ефективного розгляду судових справ, тому не суперечать Конституції України»³³.

І в цій останній фразі містяться брехливі аргументи, перекичування фактів, оскільки йдеться не про «окремі процесуальні дії», а про

³² Там само, абз. 9-11 п. 6.1 мотивувальної частини Рішення.

³³ Там само, абз. 12-14 п. 6.1 мотивувальної частини Рішення.

можливість звернення до суду для захисту своїх прав, свобод або законних інтересів.

При цьому, Конституційний Суд України посилається на два рішення Європейського суду з прав людини, з наведених цитат яких чітко зрозуміло, що йдеться вже про стадію судового розгляду справи, а не про етап подання позовної заяви до суду.

Даний етап явно стоїть поза стадією судового розгляду справи.

Отже, застосовані у рішенні Конституційного Суду України аргументи з рішень Європейського суду з прав людини є нерелевантними до даних норм права.

Таким чином, скороченням строку на звернення до суду на шість місяців парламент скоротив обсяг права громадян України на доступ до правосуддя, дійсно порушуючи при цьому вимоги статей 22 і 55 Конституції України.

Адже в іншому своєму рішенні Конституційний Суд України наголошує протилежні за значенням аргументи.

Слід зазначити, що Конституційний Суд України неодноразово розглядав питання, пов'язані з приписом частини третьої статті 22 Конституції України, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, тобто тих прав і свобод, які людина і громадянин мали на підставі раніше діючих законів, що не суперечили Основному Закону України (рішення Конституційного Суду України від 6 липня 1999 року № 8-рп/99, від 20 березня 2002 року N 5-рп/2002, від 17 березня 2004 року № 7-рп/2004, від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004, від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007, від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009, від 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010, від 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 тощо).

Поступово було сформовано (сформульовано) відповідну правову позицію, за якою «звуження змісту прав і свобод означає зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права. Звуження обсягу прав і свобод – це зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики» (абзац шостий пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року N 8-рп/2005).

У Рішенні від 22 травня 2008 № 10-рп/2008 Конституційний Суд України підкреслив, що звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням (абзац третій підпункту 7.1 пункту 7 мотивувальної частини).

У Рішенні від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009 Конституційний Суд України, вказуючи на недопустимість звуження змісту та обсягу

існуючих прав і свобод, що об'єктивно призведе до погіршення становища особи в суспільстві через обмеження прав і свобод, зробив концептуальне застереження органам державної влади про те, що невиконання державою своїх зобов'язань призводить до порушення принципів соціальної, правової держави, ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави (абзац п'ятий пункту 5 мотивувальної частини).

Вказане стосується також сфери прав, які пов'язані із доступом до правосуддя.

Зменшення строку звернення до суду (часу використання права), тобто однієї з його кількісних характеристик, об'єктивно є звуженням обсягу прав і свобод.

Отже, розглядувані нами новели законодавства (зокрема, частина друга статті 99 КАС України в редакції Закону України від 07.07.2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій та статус суддів», а в діючій редакції – частина друга статті 122 КАС України) звузили зміст раніше існуючого права на доступ до правосуддя.

3. Щодо підсудності деяких категорій адміністративних справ Верховному Суду як суду першої інстанції

Проектом Закону України «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України щодо підсудності справ Верховному Суду як суду першої інстанції» (реєстр. № 5067 від 08.02.2021 р.)³⁴, який зараз готується до другого читання, пропонується частину четверту статті 22 КАС України пропонується доповнити новим абзацом такого змісту:

"Верховному Суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України".

Таким чином, проектом пропонується виключити відповідні категорії справ з виключної підсудності окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ

Із вказаною законотворючою ініціативою не можна погодитися, виходячи з вказаного нижче.

1. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» учасники справи, яка є предметом судового розгляду, та інші особи мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення.

³⁴ Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України щодо підсудності справ Верховному Суду як суду першої інстанції: проект Закону України (реєстр. № 5067 від 08.02.2021 р.). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71088 (дата звернення: 27.06.2025 р.)

Учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, **мають право оскаржити в касаційному порядку** рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи, а також постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково у випадках, визначених цим Кодексом (ч. 1 ст. 328 КАС України).

Отже, право на касаційне оскарження рішень щодо законності (крім конституційності) нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України закріплено законом.

Згідно ч. 3 ст. 23 КАС України у випадках, визначених цим Кодексом, Велика Палата Верховного Суду переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції.

Відповідно, Кодексом не передбачено можливість перегляду у касаційному порядку справ, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції, а Великою Палатою Верховного Суду – в апеляційному порядку як судом апеляційної інстанції.

Згідно зі статтею 22 Конституції України конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга), при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина третя). Скасування конституційних прав і свобод – це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація. Звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальними поняття змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини – це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідними правами, що не є однорідними і загальними (абз. 4 п. 5.2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005).

Обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст

такого права (абзац третій підпункту 2.1 пункту 2 Рішення Конституційного Суду України від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016).

Фактично, пропонуваними до КАС України змінами скасовується можливість оскарження судових рішень у справах відповідної категорії у касаційному порядку, що суперечить вимогам ч. 3 ст. 22 Конституції України.

2. Цілями та завданнями проекту Закону декларуються запровадження належного високого рівня суддівського розгляду адміністративних справ щодо оскарження актів Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Національного банку України та інших суб'єктів владних повноважень, повноваження яких поширюються на всю територію України (розділ 2 Пояснювальної записки).

Отже, ініціатор законопроекту вважає, що судді Окружного адміністративного суду міста Києва а ргіогі некомпетентні розглядати справи щодо оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України.

Але Законом України «Про судоустрій та статус суддів» не встановлено різних вимог до професійного рівня суддів окружного адміністративного суду та Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду.

Між тим, стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права закріплює право кожного на справедливий і публічний розгляд справи *компетентним, незалежним і безстороннім* судом.

Частиною третьою статті 52 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» встановлено, що судді в Україні *мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою* чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді.

Крім того, відповідно до п. 8 ч. 7 та ч. 8 ст. 56 суддя зобов'язаний систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду; суддя проходить підготовку у Національній школі суддів України не менше ніж раз на три роки.

Таким чином, у діючій законодавством вже забезпечено належний високий рівень суддівського розгляду адміністративних справ щодо оскарження актів Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Національного банку України та інших суб'єктів владних повноважень, повноваження яких поширюються на всю територію України.

4. Ліквідація Окружного адміністративного суду міста Києва

13 грудня 2022 року було прийнято Закон України № 2825-IX «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду»³⁵, який набув чинності 15 грудня 2022 року (далі – Закон № 2825-IX).

Відповідно до цього Закону:

1) який, як вказано у Пояснювальній записці до однойменного законопроекту (реєстр. № 5369 від 13.04.2021 р.), розроблено «у зв'язку з необхідністю забезпечення доступності правосуддя, права громадян на розгляд їхніх справ незалежним і безстороннім судом та підвищення рівня довіри до судової гілки влади», ліквідовано Окружний адміністративний суд міста Києва (далі – ОАСК);

2) статтею 2 Закону передбачено «утворити Київський міський окружний адміністративний суд із місцезнаходженням у місті Києві».

3) вказано протягом 10 днів передати до Київського окружного адміністративного суду (далі – КОАС) з ліквідованого суду нерозглянуті судові справи, а також передбачено прийняття та розгляд нових справ, підсудних окружному адміністративному суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

ОАСК ліквідовано, але в сфері адміністративного судочинства в місті Києві та Київській області наявна ситуація колапсу, як це справедливо і обґрунтовано передбачало у своєму Рішенні Рада суддів України у 2021 році³⁶.

Отже, прийняття даного Закону різко негативно відобразилося на можливості реалізації права на судовий захист в місті Києві та Київській області.

Новий суд, юрисдикція якого поширюється на місто Київ, досі не створений. Тільки у 2023 році було зареєстровану відповідну юридичну особу публічного права. Як зазначено на веб-сайті майбутнього суду: «28 лютого 2023 року здійснено державну реєстрацію новоутвореної юридичної особи – Київського міського окружного адміністративного суду, про що внесено запис до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»³⁷.

³⁵ Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду: Закон України від 13.12.2022 р. № 2825. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2825-IX#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

³⁶ Щодо позиції РСУ по законопроектах: Рішення Ради суддів України №13 від 15.04.2021 року. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no13-vid-15042021-roku-sodo-pozicii-rsu-po-zakonoproekтах> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

³⁷ Київський міський окружний адміністративний суд повідомляє про утворення 51 вакантної посади судді. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1458921/> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

Також треба наголосити, що процес передачі справ до КОАС дуже затягнувся. 16 липня 2024 року нарешті прийнято Закон України № 3863-IX «Про внесення змін до пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду" щодо забезпечення розгляду адміністративних справ» (далі – Закон № 3863)³⁸.

У свою чергу, на виконання вимог Закону Державною судовою адміністрацією України 16 вересня 2024 року було прийнято наказ № 399 «Про затвердження Порядку передачі судових справ, нерозглянутих Окружним адміністративним судом міста Києва»³⁹.

У пояснювальній записці до прийнятого Закону № 3863 вказано деякі статистичні дані:

«Згідно з статистичними показниками середньорічного навантаження окремих судів, у провадженні Київського окружного адміністративного суду у 2021 році перебувало 28 620 справ і матеріалів, у 2022 році – 24 423 справ і матеріалів; у провадженні Окружного адміністративного суду міста Києва упродовж цих періодів перебувало 76 729 та 60 631 справ і матеріалів відповідно. Це одні з найбільших показників серед окружних адміністративних судів при стабільно високому рівні надходження до них нових позовів та інших процесуальних документів щомісяця»⁴⁰.

Станом на дату набрання чинності Законом № 2825-IX року в Окружному адміністративному суді міста Києва працювали 51 суддя, в Київському окружному адміністративному суді – 26 суддів. Таким чином, після передачі Київському окружному адміністративному суду справ, що були підсудні ліквідованому Окружному адміністративному суду міста Києва та тривалою процедурою, яка передуватиме утворенню Київського міського окружного адміністративного суду, навантаження на Київський окружний адміністративний суд загалом та кожного суддю зокрема збільшилося в декілька разів, ставши фізично й технічно непомірним для ефективного й своєчасного не лише розгляду справ, але й навіть їх первинної реєстрації, що призвело до ускладнення

³⁸ Про внесення змін до пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду" щодо забезпечення розгляду адміністративних справ: Закон України від 16.07.2024 р. № 3863. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3863-20#m2> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

³⁹ Про затвердження Порядку передачі судових справ, нерозглянутих Окружним адміністративним судом міста Києва: наказ Державної судової адміністрації України від 16.09.2024 р. № 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0399750-24#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

⁴⁰

роботи суду та неможливості забезпечення їх розгляду суддями у розумні строки⁴¹.

Статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Однією із основних засад (принципів) адміністративного судочинства, визначених статтею 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), є розумність строків розгляду справи судом. Стаття 193 КАС України визначає, що суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через шістьдесят днів з дня відкриття провадження у справі, а у випадку продовження строку підготовчого провадження – не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку. Суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів з дня початку розгляду справи по суті. Провадження у справі на стадії її розгляду по суті зупиняється тільки з підстав, встановлених пунктами 1 – 6 частини першої та пунктами 1–3 частини другої статті 236 цього Кодексу. При цьому необхідно зважати на те, що справи, передані до Київського окружного адміністративного суду, а в подальшому до Київського міського окружного адміністративного суду, підлягатимуть розгляду спочатку, або ж повторному розгляду зі стадії підготовчого провадження на підставі частини чотирнадцятої статті 31 КАС України у зв'язку зі зміною складу суду. Це навряд чи зробить можливим дотримання строків розгляду адміністративних справ, визначених у статті 193 КАС України. Крім того, на фактичний строк розгляду адміністративної справи можуть впливати зовнішні чинники, які не залежать від волі суду. Найчастіше до них належать недобросовісні дії учасників справи (несвоєчасне подання доказів, неналежне користування процесуальними правами, невиконання вимог суду, нез'явлення на судові засідання тощо), внесення змін до законодавства і, як наслідок, надходження великої кількості справ.

До того ж, суддів часто фізично не вистачає.

Вище зазначені відомості з Пояснювальної записки до законопроекту «Про внесення змін до пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду" щодо забезпечення розгляду адміністративних справ» (реєстр. № 10244 від 10.11.2023 р.).

⁴¹ Там само.

Але на цьому було наголошено у документах Вищої ради правосуддя та Ради суддів України задовго до прийняття Закону щодо ліквідації ОАСК – у квітні-травні 2021 року.

Усвідомлюючи вищевказані статистичні дані і проголошені ризики від прийняття Закону, Президент України зареєстрував **13 квітня 2021 року** законопроект № 5369 «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду».

І вже під час дії воєнного стану (!), **13 грудня 2022 року**, – знов-таки, *усвідомлюючи* вищевказані статистичні дані і проголошені ризики від прийняття Закону, – Верховною Радою України його було прийнято в цілому.

Раніше, в історії нашої держави, такі дії називалися шкідництвом, і суворо каралися, згідно закону про кримінальну відповідальність.

ВИСНОВКИ

Наявність адміністративного судочинства є показником відповідності національної судової системи міжнародно-правовим стандартам забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також утвердження принципу законності у сфері реалізації виконавчої влади.

Згідно з Основним Законом України конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга статті 22); права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частини перша, друга статті 55).

Необхідно констатувати поступове скорочення обсягу права на судовий захист в Україні. З метою підтвердження даної тези здійснено спробу порівняльно-правового аналізу норм КАС України в різних його редакціях, деяких законопроектів, дослідження правових позицій Конституційного Суду України, висновків щодо застосування норм права Верховного Суду.

Зокрема, у 2010 році скорочено строк подання позовної заяви до адміністративного суду: з 12 до 6 місяців. При цьому Конституційним Судом України було виправдано таку політику парламенту. Хоча об'єктивний аналіз свідчить, що в даному випадку відбулось обмеження конституційного права громадян на судовий захист.

У 2022 році – вже під час дії воєнного стану в Україні – було ліквідовано Окружний адміністративний суд міста Києва. З того моменту в сфері адміністративного судочинства в місті Києві та Київській області наявна ситуація колапсу, як це справедливо і обґрунтовано передбачала у своєму Рішенні Рада суддів України у 2021 році: справи у Київському окружному адміністративному суді не розглядаються вчасно – їх розгляд, буває, затыгується на роки.

Отже, прийняття Закону щодо ліквідації даного суду різко негативно відобразилося на можливості реалізації права на судовий захист у місті Києві та у Київській області.

Державну політику у сфері правосуддя необхідно змінювати. Адже пріоритетом для органів державної влади, їх головним обов'язком є утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

АНОТАЦІЯ

Публічно-правові спори займають значне місце у структурі правових спорів. Ідея створення самостійної системи адміністративних судів (прописана і в Концепції адміністративної реформи в Україні 1998 року) була справді чудовою.

З вересня 2005 року ця система почала працювати, «набирати оберти».

Але керівництво держави доволі дивно проявляє турботу про своїх громадян, створюючи перешкоди в реалізації конституційного права на судовий захист, фактично, у доступі до правосуддя. Починалося це із скорочення строку на звернення до адміністративного суду (у 2010 році). Сьогодні це стосується обмеження права на доступ до правосуддя у місті Києві та у Київській області.

Проблеми у сфері адміністративного судочинства є системними, імовірно, як і в будь-якій галузі життєдіяльності нашої держави. Окремо виділяються проблеми, пов'язані із обмеженням права на судовий захист як такого. Спробу розпочати їх розглядати, аналізувати, робити висновки зроблено у даному дослідженні. Кожен з параграфів даної статті може отримати своє продовження, свій подальший розвиток.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія розвитку адміністративного судочинства України. URL: https://apladm.zt.court.gov.ua/sud9109/pro_sud/history_procedure/ (дата звернення: 27.06.2025 р.)
2. Рішення Конституційного Суду України від 09.09.2010 р. у справі № 19-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-10/ed20170803#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)
3. Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.07.1963 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1502-06/conv#o601> (дата звернення: 27.06.2025 р.)
4. Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількісного складу суддів: указ Президента України від 16.11.2004 р. № 1417/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417/2004/ed20041116#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)
5. Про Апеляційний суд України, Касаційний суд України та Вищий адміністративний суд України: указ Президента України від 01.10.2002

р. № 889/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889/2002#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.).

6. Пояснювальна записка до проекту Адміністративного процесуального кодексу (реєстр. № 1331 від 21.04.2004 р.). URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1331&skl=5 (дата звернення: 27.06.2025 р.).

7. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

8. Конституція України від 28.06.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

9. Рішення Конституційного Суду України від 09.09.2010 р. № 19-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-10#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

10. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2011 року № 13-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-11#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

11. Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-19#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

12. Рішення Конституційного Суду України від 25.11.1997 р. № 6-зп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-97#Text>

13. Рішення Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

14. Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

Рішення Конституційного Суду України від 23.11.2018 р. № 10-р/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-18#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

15. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 27.06.2025 р.)

16. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 27.06.2025 р.)

17. Рішення ЄСПЛ у справі „Zubac v. Croatia“ від 5 квітня 2018 року (заява № 40160/12). URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

18. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 27.06.2025 р.)

19. Рішення Конституційного Суду України від 18 липня 2024 року № 8-п(II)/2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-24#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

20. Постанова Верховного Суду від 06.08.2021 р. у справі № 805/1692/17-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98862066> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

21. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. (в редакції від 03.08.2017 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20170803/conv#n110> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

22. Рішення Конституційного Суду України від 16 червня 2011 року N 5-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-11#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

23. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (перша редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20050706#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

24. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

25. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (в редакції Закону № 2453-VI). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20100803#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

26. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проекту Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (реєстр. № 6450 від 31.05.2010 р.). URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=6450&skl=7 (дата звернення: 27.06.2025 р.)

27. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (реєстр. № 6450 від 31.05.2010 р.). URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=6450&skl=7 (дата звернення: 27.06.2025 р.)

28. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України "Про судоустрій і статус суддів", Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України від 13.12.2011 р. № 17-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11/ed20170803#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

29. Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду: Закон України від 13.12.2022 р. № 2825. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2825-IX#Text> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

30. Про внесення змін до пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду" щодо забезпечення розгляду адміністративних справ: Закон України від 16.07.2024 р. № 3863. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3863-20#n2>

31. Про внесення змін до пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду" щодо забезпечення розгляду адміністративних справ: Проект Закону України (реєстр. № 10244 від 10.11.2023 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=10244&conv=9> (дата звернення: 27.06.2025 р.)

Information about the authors:

Volokh Oleksandr Kostiantynovych,

Candidate of Juridical Sciences,

Associate Professor at the Department

of Public Management and Administration

of the National Academy of Internal Affairs

1, Solomyanska avenue, Kyiv, 03035, Ukraine

Semenyuk Artem Leonidovych

Postgraduate Student at the Department

of Public Management and Administration

of the National Academy of Internal Affairs

1, Solomyanska avenue, Kyiv, 03035, Ukraine